

SOVĚTSKÝ FILM 70. LÉTA

CHARAKTERISTIKA SOVĚTSKÉ KINEMATOGRAFIE V 70. LÉTA

„Zlaté“ období ruského filmu. 70. léta přinesla divákům velké množství populárních snímků. A to nehledě na stagnaci, boj proti odlišným názorům, cenzuru... Každý tok se natáčelo kolem 130 filmů. Lidé chodili do kina v průměru 18krát ročně.

Všechno, co bylo novátorské nebo týkalo se nejostřejších problémů společnosti bylo kritizováno nebo odmítnuto. Proto se režiséři zabývali životem obyčejných sovětských občanů, jejich rodinám, práci apod. Postavy ve filmech byli normální lidé, žádné hrdinové. Přehodnocovali se staré názory, kolektivní prohrálo soukromému... Válečné filmy už nebyli tolik populární jako předtím, chodilo ne ně čím dál méně lidí. Výjimkami jsou filmy *A jitra jsou zde tichá* (А зори здесь тихие), *Bojovali za vlast* (Они сражались за Родину), *Zpívající eskadra* (В бой идут одни старики).

Byla to doba „tiché“/„klidné“ kinematografie. Tvořili největší režiséři ruského filmu: *Eldar Rjazanov*, *Vladimir Menšov*, *Georgij Danelija*, *Mark Zacharov*, *Leonid Gajdaj* aj. Nejznámějšími snímky této doby byly *Ironie osudu aneb Rozhodně správná koupel* (Ирония судьбы, или с лёгким паром!), *Muž jak se patří* (Мимино), *Služební román* (Служебный роман), *Podzimní maratón* (Осенний марафон), *Rozygryš* (Розыгрыш!), *Ivan Vasiljevič mění povolání* (Иван Васильевич меняет профессию), *Velká přestávka* (Большая перемена), *Po semyjnym obstojatelstvam* (По семейным обстоятельствам) aj.

Hodně filmu se však natáčelo na zakázku: byly to snímky o budování socialismu, o pracovnících strany, na které diváci zapomínali hned po prohlédnutí...

Ne každý režisér ale měl to štěstí promítat film před širokým publikem. Záleželo to na schválení mnoha lidí. Hodně snímků se posílalo na přepracování, dopracování.

Nejhorší to bylo pro režiséry autorského filmu. Tykalo se to například snímků Alexeje Germana [Prověrka osudem](#) (Проверка на дорогах), Kiry Muratovové [Dlouhé loučení](#) (Долгие проводы), Gleba Panfilova [Téma](#) (Тема), Andreje Tarkovského [Zrcadlo](#) (Зеркало) a [Solaris](#) (Солярис) aj.

Velká pozornost se věnovala dětskému a mladickému filmu. Pro malé děti se natočily hudební a taneční filmy-pohádky. Mezi ně patří [Buratino](#) (Приключения Буратино), [Pro krásnou šapočku](#) (Про красную шапочку), [Mama](#) (Мама). Natáčela se také dětské fantastické filmy. Například [Elektronikova dobrodružství](#) (Приключения Электрона), [Moskva-Kassiopėja](#) (Москва Кассиопея), [Cesta vesmírem](#) (Отроки во Вселенной). Pro diváky mladického věku byly natočeny filmy [Když skončilo dětství](#) (Сто дней после детства), [Rozygryš](#) (Розыгрыш!), [Datla hlava nebolí](#) (Не болит голова у дятла) aj.

Během 70. let lidé trávili už více času před televizí, chodili do kina méně. Proto se hodně filmů natáčelo přímo pro televizi, ne pro promítání v kině. Tak filmy už mohly mít více než dva díly. Nejpopulárnějšími vícedílnými filmy byly Věčný zov (Вечный зов), Sedmnáct zastavení jara (Семнадцать мгновений весны), Místo akce neměnit (Место встречи изменить нельзя), Sledstvijske vedut znatoki (Следствие ведут ЗнаТоКи).

Americké filmy se nepromítaly na rozdíl od francouzských, mexických a indických. Sovětští režiséři začali hodně spolupracovat s kolegy z jiných zemí.

- Sovětský režisér a scénárista.
- Narodil se roku 1934 v Leningradu.
- V roce 1958 dodělal Leningradskou Medicinskou univerzitu (1958). Po lékařské praxi dodělal Vysoké kurzy pro scénáristy při Státním komitétu Kinematografie SSSR (1964), potom Vysoké kurzy scénáristů a režisérů při filmovém studiu Lenfilm.
- V roce 1967 se stal režisérem Linfilmu a autorem scénářů vědecko-populárních a hraných filmů.
- Byl typickým představitelem leningradské inteligence a vyjadřoval její duševní přání. Během 70. let byl

duševním lídrem Lenfilmu. V jeho tvorbě jsou prolínány všechny energetické a existenciální myšlenky hlavních směrů Leningradské kultury. Leningrad v jeho pojetí chtěl zachovat svou čest, důstojnost, kulturu, obraz chudého filozofa.

- První Averbachův film *Stupeň riska* (Степень риска) se podobá duševnímu programu: zavřený mezi čtyřmi zdmi pokoj v nemocnici, absence syžetu, několik hrdinů jsou opravdové petrohradské inteligenti, debata o životu a smrti...
- V Averbachových filmech se otevírá svět lidí, kteří se navzájem poslouchají a rozumějí se! Ale při tom není tu ani náznak harmonie a idyly, naopak znepokojení trápí hrdiny, a hlavní pro ně je překonání.
- Všichni hrdinové jeho filmu jsou podivíni. Klíčový motiv ve filmech Averbacha je **samota**. V každém následujícím filmu je silnější než v předchozím.

Podrobněji rozebereme dva filmy Ilji Averbacha *Čužije pisma* a *Monolog*.

O I. AVERBACHOVI:

<https://www.youtube.com/watch?v=EggfJquazPI>

ČUŽIJE PISMA

ROK

1975

RUSKÝ NÁZEV

Чужие письма

NÁMĚT

Učitelka Věra Ivanovna je znepokojená hodně sebejistou šestnáctiletou holkou Zinou, která přijela do malinkého městečka. Tato holka, která vyrůstala bez matky za těžkých podmínek, přichází bydlet k této učitelce. Věra Ivanovna se snaží naučit upřímnosti a dobrou. Zina se také připoutala k učitelce, ale při tom jejich život spolu je nesnesitelný.

SCÉNÁŘ

Natalja Rjazancevová

KAMERA

Dmitrij Dolinin

HRAJÍ

Irina Kupčenkova (Věra Ivanovna), Světlana Smirnovová (Zina), Sergej Kovalenko (Igor), Zinaida Šarková (matka Světy), Oleg Jankovskij (Žeňa), Ivan Bortnik (Šura), Natalja Skvorcovová (Světa).

Původně Averbach chtěl, aby Zinu hrála neprofesionální herečka. Hodně holek se hlásilo, ale žádná se režisérovi nelíbila. Potom co schválil na roli Věry Ivanovny Irinu Kupčenkovou, musel najít někoho, kdo by přečetl dialogy Ziny s učitelkou. Narazil na nějakou holku, která se procházela po Lenfilmu a poprosil ji přečíst s I. Kupčenkovou dialog. Tak Světlana Smirnovová získala roli.

Hlavním problémem ve filmu je „zed“ mezi hlavními hrdinkami. Tento konflikt není spojený s rozdílem ve věku nebo znalosti a neznalosti. Je hlubší. Před námi je střet dvou osobností. Zina, která je průbojná, sebejistá, neváhající, nemá výčitky svědomí a Věra Ivanovná, která je delikátní, inteligentní, připravená na sebeobětování a odpuštění všeho.

PŘEDNÁŠKY O FILMU:

<https://www.culture.ru/movies/3054/chuzhie-pisma-ilya-averbakh-1975>

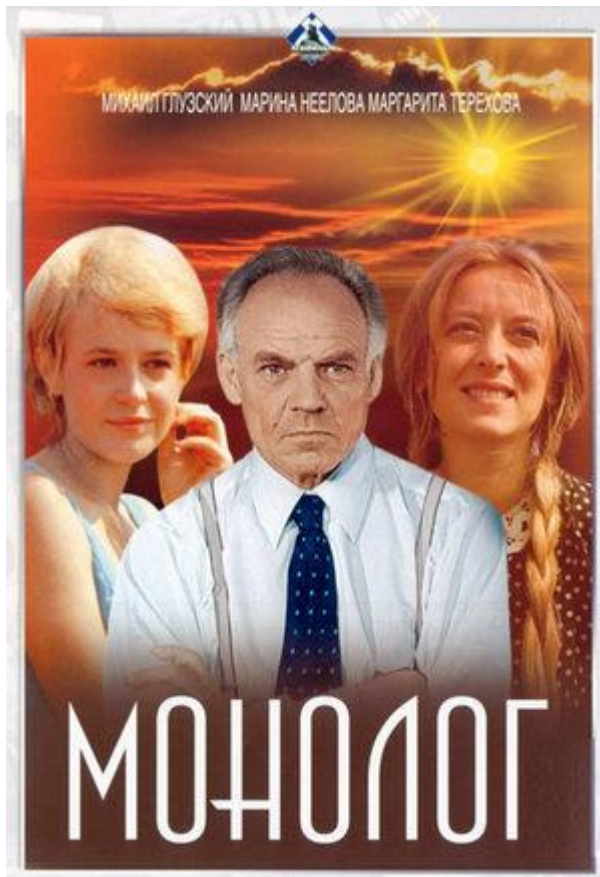
<https://www.youtube.com/watch?v=sTqXIMjL7ao>

FILM: <https://www.culture.ru/movies/609/chuzhie-pisma>

OTÁZKY K FILMU:

- 1) Charakteristika hlavních hrdinů
- 2) Motiv lásky ve filmu
- 3) Motiv samoty ve filmu
- 4) V čem je nadčasovost filmu?
- 5) Jak jsou propojené/nepropojené název a syžet?

MONOLOG

ROK

1972

RUSKÝ NÁZEV

Монолог

NÁMĚT

Nikodim Sretenskij je oddaný vědě. Na sklonku života se rozhodl opustit pozici ředitele univerzity a vrátil se do laboratoře, aby mohl dále zkoumat. Jeho objev mu však nepřinesl štěstí. Základ syžetu tvoří vztahy profesora Sretenského, jeho dcery a vnučky. Lásky a netrpělivost jsou příčinou konfliktů, po kterých následuje odcizení...

SCÉNÁŘ

Jevgenij Gabilovič

KAMERA

Dmitrij Meschijev

HRAJÍ

Michail Gluzskij (Sretenskij Nikodim Vasiljevič), Margarita Terechovová (Tasja), Marina Nejolovová (Ninočka), Stanislav Ljubšin (Samson), Jevgenija Chanajevová (Elza Ivanovna) aj.

O FILMU:

<https://www.culture.ru/movies/3125/monolog-ilya-averbakh-1972>

<https://www.vokrug.tv/product/show/monolog/>

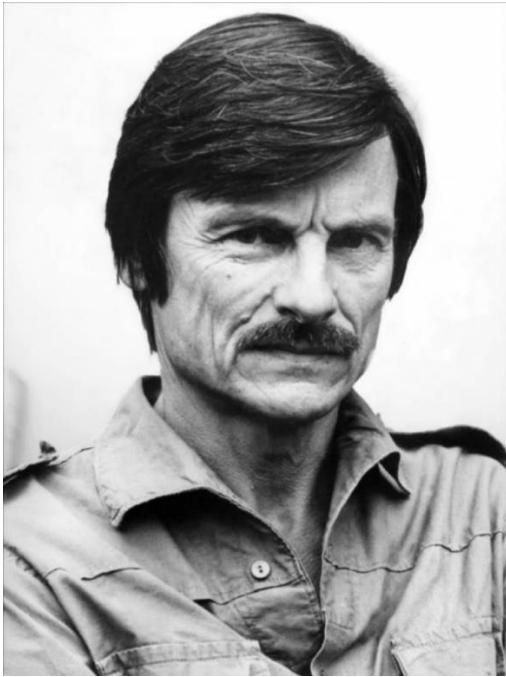
FILM

<https://www.culture.ru/movies/374/monolog>

<https://megogo.net/ru/view/7778-monolog.html> (je možné zapnout ruské titulky)

OTÁZKY

- 1) Charakteristika hlavních hrdinů
- 2) Pojetí „intelligence“ ve filmu? Co je na Nikodimovi Sretenském odlišného?
- 3) Je Nikodim Sretenský šťastný? Co je podle filmu štěstí?
- 4) Motiv cínového vojáčku
- 5) Motivy samoty a lásky ve filmu
- 6) Propojenost názvu a syžetu

- Režisér scénárista, herec, umělec
  - Studoval na Moskevské univerzitě východních studií.
  - V roce 1960 dostudoval fakultu režie Všeruské státní univerzity kinematografie.
  - Od roku 1961 je režisérem Mosfilmu.
  - První jeho samostatný film je *Ivanovo dětství* (Иваново детство). Dostal Zlatého lva na filmovém festivalu v Benátkách a více než 10 cen na jiných festivalech. Po tom se stál světově známým.
  - Jeho metaforický jazyk vyvolával diskuse.
- Hlavním tématem jeho tvorby byla zodpovědnost člověka před dějinami.
  - Snímek *Andrej Rublev* (Андрей Рублёв) byl zahrnut do seznamu 100 nejlepších filmů v dějinách (1978). V SSSR byla zkrácená a kritizována.
  - Za film *Solaris* (Солярис) dostal Stříbrnou palmu na filmovém festivalu v Cannes (1972). Téma budoucna bylo vybráno Tarkovským, aby mohl zvýraznit krásu Země, pohodlí domova, nesmrtelnost uměleckých děl.
  - *Zrcadlo* (Зеркало) je autobiografický film, který se skládá z vzpomínek o dětství, o matce a otci. Není tady jediný syžet, je založen na asociativní montáži.
  - V roce 1977 Tarkovskij režíruje hru *Hamleta* Williama Shakespeara. Ale nebyla úspěšná.
  - Ve filmu *Stalker* (Сталкер, podle románu bratrů Strugackých *Piknik u cesty*) jeho způsob vyjádření se mění. Film je bez příznaků fantastického žánru, je téměř monochromní, některé scény jsou neskutečně dlouhé, pohyb vevnitř některých scén jen téměř neviditelný. Je to film o cestování po prostorách lidské duše.
  - Roku 1982 se Andrej Tarkovskij odstěhoval do Itálie. Tady natáčí dokumentární film *Vremja putěšestvovat'* (Время путешествовать).
  - V roce 1983 režíroval inscenaci opery *Boris Godunov* v Covent Garden (Londýn).

- Film *Nostalgie* (Ностальгия, Gran-Prix na filmovém festivalu v Cannes, 1983) vypráví o ruském básníkovi, který umřel v Itálii kvůli stýskání po Vlasti. Je tu cítit duševní krize hrdiny. Je tu vidět motiv osobní obětí.
- Motiv obětí ovlivnil i poslední snímek Andreje Tarkovského *Oběť* (Жертвоприношение), který se natáčel ve Švédsku. Ten film je zároveň závětí, hlavně mladšímu synovi. Hlavní postava filmu obětuje svůj blahobyt (spálí dům, nechává rodinu a milovaného syna a odsuzuje se k mlčení, aby mohl zachránit lidstvo před jadernou katastrofou.
- V roce 1985 režisérovi určili diagnózu – rakovina plic. V lednu 1986 se začíná léčit v Paříži a v prosinci stejného roku umírá.

O TARKOVSKÉM:

<https://www.culture.ru/persons/2176/andrei-tarkovskii>

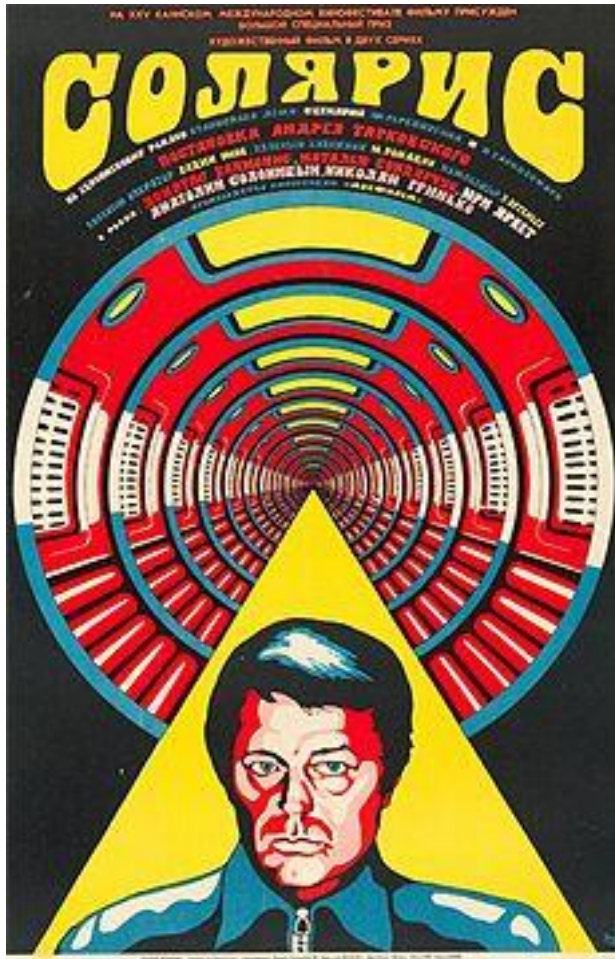
<https://www.youtube.com/watch?v=j-l-K4CF32Q>

ROHOVORY S TARKOVSKÝM

<https://www.youtube.com/watch?v=aoxQk-nmkBo>

<https://www.youtube.com/watch?v=9j5459dfuFo>

SOLARIS

ROK

1972

RUSKÝ NÁZEV

Солярис

NÁMĚT

Dle románu vědecko-fantastického románu Stanislava Lema. Ve filmu jsou propojené detektivní zápletky a filozofický obsah. Hrdinové filmu zkoumají planetu Solaris, zjišťují, že jejich myšlenky a vzpomínky se materializují.

SCÉNÁŘ

Andrej Tarkovskij, Fridrich Gorenštejn

KAMERA

Vadim Jusov

HRAJÍ

Donatas Banionis (Kris), Natalja Bondarčuková (Chari), Juri Jarvet (Snaut), Vladislav Dvoržeckij (pilot), Nikolaj Grinko (Nik Kelvin), Anatolij Solonicin (Sartorius), Sos Sarkisjan (Gibarjan) aj.

Na kosmické stanici, která se nachází na orbitě planety Solaris, se dějí divné věci. Jsem přijede astronaut Kris, který musí rozhodnout o osudu stanice.

Film není pouze přemýšlením o kontaktu s cizími civilizacemi, to je filozofické filmové vrcholní dílo. Před námi jsou přitahující záběry Země s teplými dešti, zvířaty a lidmi...

Klíčové při pochopení filmu je autorova koncepce „člověk potřebuje člověka“.

Pro lepší pochopení filmu, před tím, než se budete dívat, si přečtěte [komentář A. Tarkovského](#) k tomuto filmu.

O FILMU

<https://www.youtube.com/watch?v=qo1uUCENea0>

<https://www.youtube.com/watch?v=xNNFZclUhlE>

<https://www.youtube.com/watch?v=QFN9jHyd0qw>

<https://www.youtube.com/watch?v=Sn9bSWBrpow>

FILM

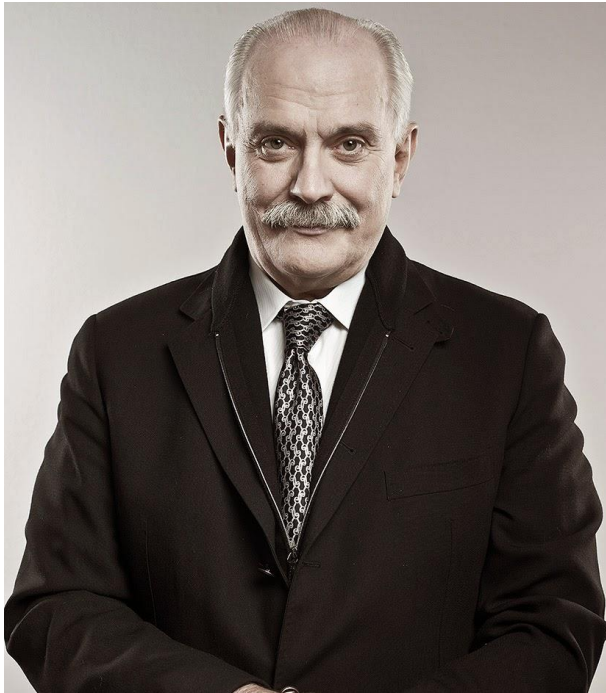
<https://cinema.mosfilm.ru/films/34772/> - 1. a 2. díl (s angl. titulky)

Nahore vyberete díl (1./2.)

Otázky k filmu:

- 1) Jaké je poslání filmu
- 2) Jak se mění postava Krise během filmu
- 3) Co symbolizuje Chari? Popište tuto postavu.
- 4) Proč každá z dvou Chari spáchají sebevraždu?
- 5) Proč umřel Gibarjan? Proč mu nerozumí ani Snaut, ani Sartorius?
Co má Gibarjan společného s Krisem?
- 6) Symbolické záběry/scény ve filmu

NIKITA MICHALKOV (1945)

- Narodil se roku 1945 v Moskvě.
- filmový režisér, scénárista, herec, producent.
- Syn básníka Sergeje Michalkova (1913–2009).
- Studoval na Střední odborné škole Ščukina.
- První důležitá role byla ve filmu G. Daneliji Chodím po Moskvě (Я шагаю по Москве) ještě během studia.
- V roce 1971 dostudoval fakultu režie Všeruské státní univerzity kinematografie.
- První film, který samostatně

natočil, je krátký A já uježdžaju domoj (А я уезжаю домой).

- Jeho diplomový film byl Spokojnyj deň v konce vojny (Спокойный день в конце войны).
- První klíčové dílo byl film Svůj mezi cizími (Свой среди чужих, чужой среди своих), kde kromě režie také zahrál hlavní roli.
- Mezinárodní uznání mu přinesly filmy Otrokyně lásky (Раба любви) a Nedokončená skladba (Неоконченная пьеса для механического пианино) a další geniální snímky (viz. Filmografie Nikity Michalokova)
- Jako herec se zúčastnil filmů Sibiriada (Сибиряда), Nádraží pro dva (Вокзал для двоих), Krutá romance (Жестокый романс) a mnoha dalších (viz. (viz. Filmografie Nikity Michalokova))

FILMY O NIKITĚ MICHALKOVI

<https://www.youtube.com/watch?v=OELNUGymJug>

<https://www.youtube.com/watch?v=eQv3f6rxy6g>

<https://www.youtube.com/watch?v=yoUtulJFhr8>

ROK

1977

RUSKÝ NÁZEV

Неоконченная пьеса для
механического пианино

NÁMĚT

Dle hry A. P. Čechova
Bezotcovščina (Безотцовщина).
Nikita Michalkov se domluvil
napsat scénář spolu s Alexandrem
Adabasjanem. Kromě hry
Bezotcovščina sem zahrnuli i
některé motivy z dalších
Čechových her.

KAMERA

Pavel Lebešev

HRAJÍ

Alexandr Kaljagin (Michail Vasiljevič Platonov), Jelena Solovej (Sofia Jegorovna Vojniceva), Jevgenija Glušenková (Sašeňka Platonovová), Antonina Šuranovová (Vojnicevová Anna Petrovna), Jurij Bogatyrjov (Sergej Pavlovič Vojnicev), Oleg Tabakov (Pavel Petrovič Ščerbuk), Nikolaj Pastuchov (Porfirij Semjonovič Glagoljev), Pavel Kadočnikov (Ivan Ivanovič Trilickij), Nikita Michalkov (Nikolaj Ivanovič Trileckij) aj.

Na hlavní mužskou roli hned byl hned schválen Alexandr Kaljagin, ale musel při tom zhubnout o 25 kil, což se mu podařilo. Vojnicovou a Trileckého měli hrát L. Gurčenkova aj. Steblov, ale Gurčenko si zlomila nohu (během natáčení filmu *Ma-ma*), Steblov se zase dostal do těžké autonehody. Na roli Sofie hned byla vybrána Jelena Solovej. Nechtěla však hrát, protože byla čerstvě po porodu. Michalkov ale ji dlouho přemlouval a nakonec souhlasila, přijela na natáčení s dítětem a maminkou.

Během natáčení si všechny herci vykali, oslovovali se nejen podle jména, ale také podle otčestva/jména po otci, bavili se o přírodě, počasí a umění, aby se dostali do správné atmosféry.

PŘEDNÁŠKA O FILMU:

<https://www.culture.ru/movies/3084/neokonchennaya-pesa-dlya-mekhanicheskogo-pianino-nikita-mikhalkov-1976>

<https://www.youtube.com/watch?v=6HDacoSJSek>

FILM

<https://www.culture.ru/movies/349/neokonchennaya-pesa-dlya-mekhanicheskogo-pianino>

ОТÁЗKY K FILMU

- 1) Charakteristika filmu a hrdinů
- 2) Název filmu
- 3) Jak je zobrazena ruská inteligence?
- 4) Motiv lásky ve filmu
- 5) Okomentujte finální scénu filmu